

Bijlage 2. Pseudo-DDD voor antibiotica toegediend in het UZA en zonder DDD-vermelding in de ATC-classificatie-index.

Generische naam	O/F*	Specialiteit	ATC-klasse	Pseudo-DDD (gram)
Fenazopyridinehydrochloride	O	uropyrine	G04A	0,6
Amoxicilline/clavulaanzuur	P	augmentin	J01C R	4,5
Trimethoprim/sulfamethoxazol	O & P	bactrim, eusaprim	J01E	1,6

* Oraal of parenteraal gebruik.

Boekbesprekingen

Algemene economie

De Economische en Monetaire Unie en de Belgische economie

Paul Van den Bempt, ed., De Economische en Monetaire Unie en de Belgische economie Antwerpen/Groningen, Intersentia Uitgevers, 1997, v + 167 blz. - Prijs: 975 BEF ISBN 90-5095-005-1

Dit boek bundelt een aantal bijdragen over de EMU en de sociaal-economische gevolgen van de euro, voornamelijk vanuit de Belgische invalshoek. De auteurs zijn lid van de Studiegroep voor Economische Politiek (SEP). Verschillende aspecten van de euro komen aan bod, zonder dat men van een volledige en coherente benadering van alle domeinen kan gewagen. Dit neemt niet weg dat de bijdragen informatief zijn en interessant discussiemateriaal bevatten.

Zo onderzoekt André Louw in welke mate het ontbreken van een politieke unie de toekomstige EMU onder druk zal zetten en welke eisen dit stelt aan de deelnemende landen. Luc Bertrand gaat na in hoeverre de nieuwkomers – Oostenrijk, Finland en Zweden – aan de convergentiecriteria voldoen en in welke mate ze de kritische grenzen beïnvloed hebben. Sylvain Plasschaert biedt een goed gedocumenteerd overzicht van de monetaire en financiële hervormingen in België in de jaren negentig, en reflecteert vervolgens over de impact van de invoering van de euro

op het Belgische financiële landschap. Een bijdrage die in het licht van de ontwikkelingen in het Belgische bankwezen aan belang wint. Jean-Claude Koeune geeft eerst een boeiende analyse van de budgettaire ontsporing in België en gaat vervolgens na hoe de Belgische budgettaire politiek in de EMU zal kunnen functioneren, rekening houdend met de dwingende beperkingen van de monetaire integratie en de interne noodwendigheden, zoals de vergrijzing van de bevolking. Een inkrimping van de sociale uitgaven, in het kader van een algemene hervorming van de sociale zekerheid en een betere functionering van de arbeidsmarkt, lijkt daarbij onafwendbaar. Dit thema van de sociale zekerheid en de verzorgingsstaat in België werkt Jef Pacolet in een volgende bijdrage verder uit. Ook hij stelt dat de grootste druk op het sociaalzekerheidsstelsel niet van buitenaf komt, i.c. van de EMU, maar van een aantal interne mechanismen, zoals het effect van de veroudering van de bevolking op de pensioenlasten en de gezondheidsuitgaven.

In een laatste hoofdstuk geeft de coördinator van de bijdragen, Paul Van den Bempt, een overzicht van de talrijke economische en financiële aspecten die met de overgang naar de derde fase en de deelname van België gepaard gaan.

André Van Poeck

Advances in the Economics of Sport

Wallace Hendricks, ed., *Advances in the Economics of Sport. Volume 2*
Greenwich, Connecticut / Londen, JAI Press,
1997, vii + 241 blz. - Prijs: 49,95 GBP
ISBN 1-55938-606-1

We vreesden eigenlijk al voor een stille dood van de nieuwe reeks van JAI Press, maar vijf jaar na het eerste deel van *Advances in the Economics of Sport* is nu eindelijk het tweede deel van de pers. Het staat niet langer onder de redactie van Gerald Scully, maar van Wallace Hendricks. Ondertussen is er wel al een *Supplement 1* verschenen (Buchanan en Slottje, 1996). Deel 2, met grote namen als Quirk, Fort, Zimbalist en Baade, is volgens mij boeiender dan het eerste deel, en dat is veelbelovend voor de kwaliteit van wat nog volgt.

Het boek is ingedeeld in twee delen: "Part I. Professional Sports" met zes bijdragen en "Part II. Collegiate Sports" met drie bijdragen. Het tweede deel is toegespitst op typisch Amerikaanse toestanden en is dus minder relevant voor Europa. In het eerste deel is vooral de bijdrage van Daniel Rascher (University of Massachusetts at Amherst) onder de titel "A Model of a Professional Sports League" de blikvanger. Rascher presenteert een economisch model dat, in tegenstelling tot zowat alle Amerikaanse studies, vertrekt van nutsmaximalisatie i.p.v. winstmaximalisatie als doelstelling van een sportclub. Nutsmaximalisatie impliceert bij Rascher dat een club naast "profits" ook belang hecht aan het sportieve succes in termen van een zo hoog mogelijk "winpercentage". Deze hypothese is vooral voor de analyse van de Europese professio-

nele sportliga's een realistischer uitgangspunt, dat leidt tot een aantal vernieuwende inzichten. Een andere opvallende bijdrage is die van Robert Baade en Allen Sanderson. Zij behandelen de problematiek van de massale publieke steun aan sportclubs voor de bouw van (nieuwe) sportstadions en de financiële druk die dat legt op de lokale belastingbetaler. Vermelden we ten slotte ook nog de principal-agent-analyse van Joel Maxcy over de invloed van langetermijn-spelerscontracten op de productiviteit. Dit is relevant voor Europa, in die mate dat sinds het zogenaamde Bosman-arrest van het Europees Hof een duidelijke tendens merkbaar is naar een verlenging van de contractduur.

Stefan Késenne

Japan

John Ravenhill, ed., *Japan. Volume I - Volume II (The Political Economy of East Asia, Title 1) (An Elgar Reference Collection)*
Aldershot/Brookfield, Edward Elgar, 1995,
xxxiv + 629; viii + 471 blz. - Prijs: 195 GBP
ISBN 1-85898-252-9

Japan blijft fascineren. Jarenlang heeft het Westen emaar opgekeken als naar een voorbeeld van goed bedrijfsmanagement, uitstekende exportprestaties en een benijdenswaardige samenhang tussen overheid en bedrijfsleven.

John Ravenhill van de Australian National University (Canberra) heeft als redacteur in twee uitvoerige boekdelen zowat alle belangrijke artikelen bijeengebracht die ooit in het verleden over Japan zijn verschenen in de meest toonaangevende wetenschappelijke tijdschriften.

Het eerste boekdeel (629 blz.) omvat eerst een deel over de Japanse politiek (10 artikelen), gevolgd door een brede kijk op de rol van de industriepolitiek in Japan (9 artikelen). Boekdeel twee (471 blz.) omvat in deel 1 de industriële cultuur en organisatie in Japan (11 artikelen). Gespreid over vijf artikelen wordt ten slotte in deel 2 de problematiek aangesneden van de Japanse economische structuur en handelsrelaties. Dit is geen leesboek, maar veeleer een naslagwerk voor geïnteresseerden in de politieke economie van Japan. Voor wie nog meer wil: John Ravenhill heeft ook twee werken verzameld over China, Korea en Taiwan enerzijds (recensie in *ESI*, jg. 1997, blz. 173), en over Singapore, Indonesië, Maleisië, de Filipijnen en Thailand anderzijds (recensie in *ESI*, jg. 1997, blz. 340). De zes volumes samen - Japan inclusief - zijn gepubliceerd onder de verzamelnaam *The Political Economy of East Asia*.

Paul Roosens

An Introduction to the Economics of Information

Inés Macho-Stadler en J. David Pérez-Castrillo, *An Introduction to the Economics of Information: Incentives and Contracts*
Oxford, Oxford University Press, 1997, xiv + 277 blz. - Prijs: niet meegegeed
ISBN 0-19-877466-4

De economische theorie in verband met contracten die de doelstellingen van alle partijen proberen te verzoeven, is de laatste decennia een zwaartepunt geweest in het geheel van de micro-economische theorie. De invloed ervan is onder meer zichtbaar geweest in de marketing (contracten

van vertegenwoordigers), financiering en accounting (responsabilisering van afdelingen). Deze monografie geeft een redelijk bondig maar degelijk overzicht van de stand van zaken op dit vlak.

Het vertrekpunt is de basissituatie waarin beide contractanten (principaal en agent) over dezelfde informatie beschikken, en de principaal een optimale inspanning van de agent tracht te verkrijgen. In deze "benchmark"-situatie is de inspanning zelf observeerbaar, en ze kan dus als basis voor de vergoeding gebruikt worden.

Tegenover deze basissituatie zijn drie typesituaties onderscheiden: niet-observeerbare inspanning (moral hazard), foutieve selectie (adverse selection) en informatieve acties door de agent (signalling).

Als de inspanning niet kan worden geobserveerd en beloond, maar "geïnduceerd" moet worden door middel van de beloningsstructuur, komen we tot het "moral hazard"-probleem. Dit verschaft inzicht in toepassingen rond de vergoedingsstructuur voor managers in een onderneming, de verkoop van bevisingsrechten in territoriale wateren, gerantsoeneerde toegang tot bankkredieten, en de contracten in verband met de transfer van knowhow in strategische allianties.

Een tweede klassiek thema in deze context is het "adverse selection problem" of het probleem van de verkeerde gok. De principaal kan de "kwaliteiten" van de agent niet volledig inschatten. Hij kan dat verhelpen door de beloningsstructuur in de vorm van een "keuzemenu" te gieten. Door middel van zelfselectie zal de agent de voor hem optimale keuze uit dit menu selecteren. Daardoor ontstaat een voor beiden zo

goed mogelijk resultaat. Voorbeelden zijn te vinden in de context van verzekeringsmaatschappijen, die niet alleen met elkaar in concurrentie staan, maar ook "slechte risico's" trachten te vermijden, het bepalen van royalty's in de context van licensing- of franchising-operaties, optimale overheidsregulering in de context van asymmetrische informatie, optimale productkwaliteit voor een monopolist.

In het laatste gedeelte, "signalling", bestaat het probleem erin dat een agent (kandidaat) zijn kwaliteiten zo goed mogelijk moet aantonen tegenover de principaal (werkgever). Het behalen van een aangepast diploma is een dergelijk "signaal". Het verwerven of het uitsturen van dergelijke "bekwaamheidsbewijzen" impliceert kosten, die moeten worden afgewogen tegen de mogelijkheden die ter beschikking staan zonder zo'n bewijs.

Dit boek is bestemd voor de gevorderde lezer, die geen problemen heeft met de basisbegrippen van speltheorie en niet terugschrikt voor een formeel-wiskundige behandeling. Hoewel het niveau van de vereiste wiskunde niet overdreven is, houdt het boek toch een strakke toon aan. Telkens wordt de theoretische achtergrond zonder veel franje gegeven; dan volgt een reeks toepassingen, die bondig en redelijk formeel worden beschreven. Een sterk punt van dit werk is de gevarieerde reeks oefeningen aan het einde van elk deel, waarvan de oplossingen achteraan in het boek worden besproken. Dat laatste is wenselijk, omdat voor sommige oefeningen de vraagstelling soms aan duidelijkheid te wensen overlaat.

Samenvattend: een nuttig overzicht, met een goede band naar de econo-

mische praktijk en een gevarieerde reeks relevante oefeningen. De stijl kon hier en daar wel een tikkeltje meer onderhoudend zijn.

Marcel Weverbergh

Democracy and welfare economics

Hans van den Doel en Ben van Velthoven, *Democracy and welfare economics. Second edition*
Cambridge, Cambridge University Press, 1993, xii + 212 blz. - Prijs: 10,95 GBP
ISBN 0-521-43637-0

Dit boek heeft een lange voorgeschiedenis. De eerste Engelstalige editie, door Hans van den Doel, verscheen in 1979. Die versie was dan weer een vertaling van een herziene Nederlandstalige boekversie uit 1978. Het boek is bedoeld als introductie tot de economische theorie over politieke besluitvorming voor een ruim publiek. Er komen dan ook nauwelijks vergelijkingen voor in het boek en zelfs het aantal grafieken en tabellen is beperkt. Interessant is vooral de poging om voor de centrale concepten vrij uitgewerkte empirische voorbeelden te geven.

Om te beginnen schetsten de auteurs de groei van de publieke sector en analyseren ze het politieke besluitvormingsproces vanuit de economische theorieën. De basis daarbij is de welvaartseconomie. Individuele en sociale welvaart en hun meting komen daarom uitgebreid aan bod in een tweede hoofdstuk. Verder worden publieke goederen en externe effecten besproken.

De vier centrale hoofdstukken in het boek behandelen elk een apart beslissingsmodel. Samen maken deze vier modellen de kern uit van de

westerse politieke cultuur. Het eerste model is de *onderhandelingsdemocratie*, waarin de vrijwilligheid van de deelnemers en de niet-bindendheid van collectieve beslissingen centraal staan. Voorbeelden zijn onderhandelingen tussen sociale partners, militaire allianties enz. Het tweede beslissingsmodel is de *referendumdemocratie*, waarin bindende beslissingen worden genomen zonder representatie. Centraal staat hier de meerderheidsregel en de analyse van de paradox van Arrow. Het derde model is de *representatieve democratie*, waarin politici op zoek gaan naar de gunst van de kiezer. Het laatste model is de *implementatiebureaucratie*. Het gaat over de organisatie van en de besluitvorming binnen de overheidsadministratie als uitvoerder van politieke beslissingen. Een laatste hoofdstuk brengt de grote lijnen opnieuw samen. Gegeven de opzet valt er op dit boek weinig af te dingen.

Kristiaan Kerstens

Exploring Probability and Statistics with Spreadsheets

R. Jackson en J.T. Callender, *Exploring Probability and Statistics with Spreadsheets*
Londen, Prentice Hall, 1995, viii + 236 blz.
- Prijs: 33,50 USD
ISBN 0-13-309659-9

Het gaat hier in de eerste plaats om een standaardhandboek inleidende statistiek. Na een deel over beschrijvende statistiek volgen theoretische kansverdelingen en steekproefverdelingen. Daarna komen betrouwbaarheidsintervallen en significantietests aan bod. Het werk eindigt met lineaire regressie en ANOVA.

Het aanbod van handboeken met een

dergelijke opbouw is groot. Het enige grote verschil met elk ander boek is dat de auteurs doorheen het boek bewust kiezen voor het gebruik van standaardrekenbladen. Hun motivatie daarvoor is drievoudig (blz. viii). Ten eerste werken gespecialiseerde pakketten (SAS, SPSS, Minitab e.d.) als een black box, terwijl de student in een rekenblad alle berekeningen zelf kan natrekken. Een voorbeeld (dat ook in het boek aan bod komt) is controleren of een ingebouwde statistische functie klopt met behulp van meer elementaire operatoren. Ten tweede zijn de grafische mogelijkheden van de hedendaagse rekenbladen ronduit excellent.

Ten derde zijn rekenbladen ook in de professionele loopbaan beschikbaar, terwijl gespecialiseerde pakketten veelal ontbreken.

Ik kan deze motivatie alleen maar beamen en het resultaat toejuichen. Wie een overtuigend voorbeeld zoekt kan misschien een blik werpen op hoofdstuk 3. Daarin wordt, onder meer doorheen een hele reeks herberekeningen op steekproeven van toevalsgetallen (uit een uniforme verdeling) die men telkens vergroot, intuïtief aangetoond dat de populatievariantie een onderschatting geeft van de steekproefvariantie en hoe een onvertekende schatter voor deze laatste kan worden verkregen.

Het boek illustreert de berekeningen in rekenbladen veelvuldig door details over de opbouw van de formules te geven. Controle op de resultaten wordt mogelijk door de vele afgedrukte van figuren en delen van rekenbladen die de tekst illustreren. Het enige minpunt is dat er geen diskette met alle data en resultaten beschikbaar is om meer gedetailleerde controles mogelijk te maken. Verder komen nogal wat voorbeelden

uit de ingenieurswereld, allicht een gevolg van het feit dat beide auteurs docent zijn aan een ingenieursfaculteit. Ongetwijfeld een boek dat navolging verdient.

Kristiaan Kerstens

Competition Policy and the Transformation of Central Europe

John Fingleton e.a., Competition Policy and the Transformation of Central Europe
Londen, Centre for Economic Policy Research, 1996, xv + 253 blz. - Prijs: 16,95 GBP

ISBN 1-898128-25-1

Deze tekst is gebaseerd op het gelijknamige rapport, dat in 1995 geschreven werd voor Directoraat-Generaal II van de Europese Commissie.

De auteurs behandelen de invoering van het concurrentiebeleid in Tsjechië, Polen, Hongarije en Slowakije, en de evolutie gedurende vijf jaar. De rationale achtergrond van het concrete concurrentiebeleid in de transitielanden wordt gedetailleerd weergegeven. De auteurs belichten ook de beperkingen waarmee dit beleid geconfronteerd wordt, evenals de wetgeving, de te volgen procedures en de ontstane instellingen. De functionaliteit van de gecreëerde instellingen wordt onderzocht aan de hand van een doorlichting van geregistreerde klachten en uitspraken over restrictieve overeenkomsten, dominante posities, en fusies en overnames.

Het werk maakt ook een balans op van vijf jaar concurrentiebeleid en geeft de approximatie aan de wetgeving en het beleid van de Europese Unie weer. Deze approximatie is trouwens een voorwaarde voor toe-

komstige toetreding, die bepaald is in de akkoorden van Europa (die gebaseerd zijn op art. 238 van het Verdrag van Rome). De toekomstige lidstaten dienen immers het "acquis communautaire" te aanvaarden. De vooruitgang van de Visegrad-landen in demonopolisatie is buitengewoon groot en de implementatie van het concurrentiebeleid kan als succesvol worden beschouwd. Het belang van het concurrentiebeleid is zeer groot en mag niet onderschat worden, omdat mede daardoor de monopolies worden afgeschaft en de vrije markt met ontelbare partijen gestimuleerd wordt. Dit boek, dat geschreven is door uitstekende auteurs, is vrij specifiek en technisch, maar het kan zeker gesmaakt worden door specialisten in concurrentiebeleid en de politieke economie van de transitie.

Liliane Van Hoof

Economic Evaluation and Health Promotion

Ceri Phillips, Economic Evaluation and Health Promotion
Aldershot, Avebury, 1997, v + 126 blz. - Prijs: 30 GBP
ISBN 1-85972-487-6

De oude wijsheid dat voorkomen beter is dan genezen, is uit economisch oogpunt maar gedeeltelijk waar. Ceri Phillips heeft er een boekje over geschreven, waarin hij het kader wil schetsen waarbinnen de economische efficiëntie van campagnes voor gezondheidsbevordering geanalyseerd wordt. Het is bedoeld voor lezers die nauwelijks weten dat er zoiets als een economische wetenschap bestaat, laat staan dat ze er zich mee zouden bezighouden.

Om die leemte aan te vullen worden 42 bladzijden ingeruimd voor concepten als allocatie, opportuniteitskosten, efficiëntie, Pareto-efficiëntie, vraag en aanbod, publieke goederen, externaliteiten, marktfalen, vastleggen van prioriteiten, marginale analyse, economische evaluatie (CBA, CUA en Qaly). Die begrippen worden intuïtief, duidelijk en evenwichtig toegelicht. Daarna volgen acht hoofdstukjes, die elk een specifiek preventiedomein beslaan: alcohol, drugs, lichaamsbeweging, mentale gezondheid, voeding, veiligheid, seksualiteit en roken. Na een kort overzicht van de economische en gezondheidsaspecten volgt telkens een gestructureerde bespreking van een aantal empirische studies.

Over het algemeen blijken er volgens de auteur zeer weinig gezondheids-economische studies gemaakt te worden over preventiecampagnes (waarbij enkel de Engelstalige literatuur gescreend werd), met als belangrijkste probleem de outputmeting. Als geheel is dit boekje uitermate nuttig voor de economische leek die een inzicht wil krijgen in de filosofie waarop een gezondheidseconomische evaluatie gebaseerd is, en in een aantal toepassingen op de belangrijkste preventiedomeinen.

Marc Jegers

Quantitative aspects of post-war European economic growth

Bart van Ark en Nicholas Crafts, eds., Quantitative aspects of post-war European economic growth
Cambridge, Cambridge University Press, 1996, xii + 442 blz. - Prijs: 45 GBP
ISBN 0-521-49628-4

Dit boek bevat een aantal essays waarin het verklaren van de naoorlogse groeiprestaties van de Europese landen centraal staat. Van Ark en Crafts – editors en tevens auteurs van essays – hebben hiermee een gelijk naslagwerk op de markt gebracht. Het is een bron van data en vergelijkende studies, waarvan de auteurs in de internationale vakliteratuur hun sporen reeds vele malen verdiend hebben. De nadruk ligt vooral op de *catch-up*- en convergentieproblematiek, het vergelijkbaar maken van gegevens en maatstaven voor verschillende Europese landen, en de (sectorale) groeiboekhouding. Hoewel enkele begrippen uit de nieuwe groeitheorie worden aangehaald en toegepast, is het merendeel van de bijdragen gebaseerd op het neoklassieke groeiemodel, dat hierbij zijn deugdelijkheid nog maar eens bewijst.

Nieuwe theoretische inzichten moeten in dit werk echter niet verwachten. Ook de empirische bevindingen zijn voornamelijk herbevestigingen van eerder empirisch onderzoek, hier uiteraard gefocust op Europa en netjes gebundeld.

Over het algemeen zijn de bijdragen aangenaam geschreven, doch wegens de vereiste voorkennis zullen vermoedelijk onderzoekers en academici – die zich bezighouden met economische groei – het boek het meest kunnen appreciëren.

Patrick Vanhoudt

Economic Thought before Adam Smith

Murray N. Rothbard, Economic Thought before Adam Smith: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought, Volume I.

*Cheltenham, Edward Elgar, 1995, xvi + 556 blz. - Prijs: 75 GBP
ISBN 1-85278-961-1*

Rothbards boek opent veelbelovend. In een uitvoerige methodologische inleiding neemt de auteur afstand van de gangbare aanpak in de geschiedenis van het economisch denken. In vele handboeken wordt de neoklassieke economie als referentiepunt genomen, aldus Rothbard. Het resultaat is vaak een teleologisch gekleurde vorm van geschiedschrijving, die verklaart hoe het vigerende paradigma progressief tot stand kwam, hoe de cruciale concepten en basisinzichten ervan door illustere voorgangers werden ontdekt en traag maar zeker verfijnd. Het is een geschiedenis van de grote figuren: zij begint bij Adam Smith, gaat door met Ricardo en de marginalisten (Jevons, Menger, Walras), en mondt ten slotte via Marshall en Keynes uit in de neoklassieke synthese. Zoals de titel van het boek al aangeeft, benadert Rothbard de geschiedenis van het economisch denken vanuit een Oostenrijks gezichtspunt. In zijn verhaal neemt Adam Smith niet langer een centrale plaats als grondlegger van de economische wetenschap in. In vele opzichten blijkt Smith het economisch denken juist op een verkeerd spoor te hebben gezet: belangrijke verworvenheden gingen door zijn toedoen verloren en zouden pas door de Oostenrijkse economen opnieuw worden ontdekt. Om deze centrale stelling hard te maken, biedt Rothbard een uitvoerige analyse van het economisch denken vóór Adam Smith. Veel aandacht wordt besteed aan de spanning tussen het mercantilistische en liberale gedachtegoed in Frankrijk en Engeland in de zeventiende en achttiende eeuw. Verder

wordt telkens een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan Richard Cantillon, de Franse fysiocraten, Michel-Etienne Turgot, en de filosofen van de Schotse verlichting. Maar Rothbard grijpt nog verder terug in de tijd. Het economisch denken van de oude Grieken wordt tamelijk snel besproken als een noodzakelijke aanloop tot de scholastieke traditie, waar lang wordt bij stilgestaan. Niet minder dan drie hoofdstukken handelen over de genese en ontwikkeling van het scholastieke denken in de Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd. Het is dan ook bij middeleeuwse auteurs als Petrus Olivi en bij vertegenwoordigers van de zogenaamde School van Salamanca dat Rothbard de eerste echte aanzetten tot een Oostenrijkse benadering in de geschiedenis van het economisch denken meent te kunnen vinden. Een subjectieve waardeleer, de vraag-en-aanbodtheorie van geld en prijzen, de koopkrachtpariteits-theorie (purchasing power parity theory of exchange rates), de notie *tijdspreferentie*, een dynamische theorie van het ondernemerschap, dit alles en nog veel meer werd reeds door de (laat-)scholastieke theologen geformuleerd. Deze elementen worden door Rothbard begrijpelijkerwijs sterk in de verf gezet, terwijl aspecten die niet met het "Oostenrijkse" beeld stroken enigszins worden wegge-moffeld. Of weggehoond. Zo bijvoorbeeld de scholastieke interestleer, die volgens de auteur uit economisch-analytisch oogpunt inconsistent, ja zelfs absurd moet worden genoemd. Rothbard onderneemt dan ook geen enkele ernstige poging om de interne logica van de scholastieke doctrine te reconstrueren. Daar is het hem ook niet om te doen. Hij zoekt op de eerste plaats naar "Oostenrijk-

se" sporen. Wat de auteur in zijn polemisch getinte inleiding ook laat uitschijnen, zijn benadering lijkt sterk op die van zijn voorgangers: zij ruikt naar "precursorism". Deze opvallende methodische gelijkheid hoeft ons niet echt te verbazen. Want hoe paradoxaal het ook moge klinken, Rothbards boek is in sterke mate rechtstreeks op het werk van zijn voorgangers gebaseerd — geleerden die veelal nog dachten en schreven in het door de auteur zo verguisde neoklassieke paradigma. Dit geeft Rothbards boek iets stunteligs. Op haast krampachtige wijze poogt de auteur achter het neoklassieke gordijn van zijn voorgangers te turen. Na moeizaam staren ontdekt hij her en der sporen van een Oostenrijkse benadering. Die elementen worden enthousiast uitvergroot en vervolgens — niet zonder haken en ogen — aan elkaar gebreid. Een grondige en directe kennismaking met de scholastieke auteurs zou heel andere, maar naar ons oordeel veel overtuigender indicieën hebben opgeleverd. Zij zou Rothbard in staat hebben gesteld een geschiedenis van het economisch denken te schrijven die veel "Oostenrijker" van inslag was, ook zonder dat zij op uiterst nadrukkelijke wijze een strikt "Oostenrijks" perspectief had willen bieden. Rothbards boek bezit veelbelovend. Het groeiende verzet tegen het neoklassieke paradigma zet hem aan tot een reflectie over de grondslagen en uitgangspunten van de economische wetenschap. Die reflectie neemt bij hem de vorm van een historische bezinning aan. Maar de historische bezinning blijft, zoals gezegd, "tweedehands" en daardoor onbevredigend. Een gemiste kans, kortom.

Toon Van Houdt

The Crisis of Vision in Modern Economic Thought

*Robert Heilbroner en William Milberg, The Crisis of Vision in Modern Economic Thought
Cambridge, Cambridge University Press, 1996, ix + 131 blz. - Prijs: 30 GBP
ISBN 0-521-49774-4*

Een diepe en wijdverspreide crisis tast de hedendaagse economische theorie aan, een crisis die haar oorzaak vindt in het ontbreken van een "visie" — een geheel van vrij algemeen gedeelde politieke en sociale vooronderstellingen — waarop alle economisch denken en kennen uiteindelijk gebaseerd is. Volgens de auteurs reflecteert dit gebrek aan visie het einde van de keynesiaanse "classical situation", vergelijkbaar met die van Smithiaanse en Marshalliaanse inspiratie. Hierbij zijn de begrippen *visie* als "preanalytic art of cognition" en *klassieke situatie* als stilistische voorstelling van prototypisch economisch denken van Schumpeteriaanse signatuur.

De ontknoping van het keynesiaanse paradigma werd gevolgd door een veelheid van elkaar beconcurrerende denkrichtingen, gekenmerkt door discordantie en inefficiëntie, maar met als gemene noemer een schijnbare analytische verfijning enerzijds en een ontstellend tekort aan realiteitszin anderzijds.

R. Heilbroner en W. Milberg betogen met een zekere gedrevenheid dat de tendens naar degeneratie van de economische theorie moet worden gestopt. Ze verklaren met indrukwekkende welsprekendheid dat dit niet enkel betekent dat de bestaande theorie moet worden verrijkt met meer empirische data. Het probleem is een crisis van visie, crisis die de kern van

de economische theorie aantast. Hun vlijmscherpe en stoutmoedige evaluatie wil deze impasse beschrijven, aanklagen zelfs, en tevens suggesties formuleren met betrekking tot de richting waarin het economisch denken zich zou moeten bewegen, opdat het de relevantie en de remediërende kracht zou terugvinden, die nu duidelijk ontbreken.

Kenmerk van de economische theorie vandaag is, aldus de auteurs, "the extraordinary indifference" tegenover het verband tussen theorie en praktijk; "high theorizing" bereikt tegenwoordig een graad van "unreality", die slechts geëvenaard wordt

door de middeleeuwse scholastiek. Het gevaar is niet denkbeeldig dat economie, "once the dismal science, will become the irrelevant scholasticism". De studie van R. Heilbroner en W. Milberg concentreert zich hoofdzakelijk, zomete uitsluitend, op het Amerikaanse en Engelse economisch denken en lijkt wel voor een grotendeels Angelsaksisch publiek te zijn geschreven. Dat is uiteraard het goed recht van de auteurs, doch laat een indruk van onvolkomenheid na, die ertoe aanzet de conclusies enigszins te relativieren.

Jacques Meganck

Sectorstudies

Vervoerseconomie

Gust Blauwens, Peter De Baere en Eddy Van de Voorde, *Vervoerseconomie (Universitaire reeks economie)*

Antwerpen, MIM Standaard Uitgeverij, 1995, 480 blz. - Prijs: 1.180 BEF
ISBN 90-341-0834-1

Dit werk is niet meer te vergelijken met de vroegere publicatie *Algemene transporteconomie*. Het bestrijkt de grote topics uit de klassieke handboeken over o.m. Verkeerspolitiek, wat het geschikt maakt als handboek bij de meer verkeerseeconomische benadering van het mobiliteitsprobleem, en bij de bestudering vanuit de hoek van het vervoersbedrijf. Het vervoersvraagstuk wordt dus zowel macro- als micro-economisch geanalyseerd.

Tot de eerste pijler rekenen we de sectorale benadering van de Belgische vervoerssector, de analyse van

de vervoersvraag en het-aanbod, alsook het deel over de vervoerspolitiek. De micro-economische pijler betreft de transportbedrijfseeconomische bestudering van het vervoersprobleem. In tegenstelling tot sommige andere werken hebben de auteurs duidelijk gekozen voor een economische analyse met maatschappelijke verankering. Dat blijkt o.m. uit de behandelde vervoerspolitieke thema's en uit de bestudering van de vervoersmodellen. Evenals bij de Belgische vervoerssector wordt bij de vervoersvraag uitgegaan van het maatschappelijk gebeuren dat een mobiliteitsvraag creëert, waarop de vervoerssector reageert in een samenspel van overheid, vervoersbedrijf en gebruiker. De academische benadering wordt aangevuld met praktische voorbeelden en resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Gezien de uitgebreide thematiek

hebben de auteurs de inhoud van hun werk beperkt tot de drie zogenaamde binnenlandse transporttakken, hoewel sommige hoofdstukken met een kleine aanpassing ook toepasselijk zijn op de luchtvaart en het maritieme transport. Wie de belangstellingsvelden van de drie auteurs kent, zou wellicht iets meer verwacht hebben over infrastructuurinvesteringen. Misschien is dat iets voor een volgende uitgave, zoals ook de vervanging van de term *graviteitsmodel* door *gravitatie-model*.

Het werk is volgens mij zeer geschikt als handleiding bij het vak verkeers-

en vervoerseconomie en laat de docent voldoende ruimte om in het kader van zijn onderwijsopdracht bepaalde topics nader toe te lichten. Wie beroepsmatig met mobiliteit te maken heeft, zal ook hier stof hebben om over na te denken.

Gezien de conflictvelden van de mobiliteit zal niet iedereen akkoord gaan met de verwoorde stellingen, maar de auteurs hebben het economische aspect van het maatschappelijk transportgebeuren op een kritische en realistische wijze benaderd.

Julien Denduyver

Industriële economie

Industrial Organization

Oz Shy, *Industrial Organization: Theory and Applications*

Cambridge, MA/Londen, The MIT Press, 1996, xxii + 466 blz. - Prijs: 18,50 GBP
ISBN 0-262-69179-5

Met dit werk van Oz Shy, die verbonden is aan de economische faculteit van de Universiteit van Tel Aviv, krijgen we eens te meer een introductie tot de theorie van de industriële organisatie. De auteur opteert voor een aanpak die niet te veel nadruk legt op het mathematische apparaat. Het boek verschilt van de vele andere inleidende werken in het soort toepassingen dat wordt aangereikt.

Oz Shy werkte zijn boek uit als een brug tussen een aantal niet-theoretische teksten en de sterk technische publicaties. In een eerste fase definieert hij concreet de onderwerpen die in de industriële organisatie bestu-

deerd worden. Daarna ontwikkelt hij de instrumenten om die problemen aan te pakken. Achtereenvolgens gaat hij onder meer in op perfecte concurrentie, marktstructuren onder imperfecte concurrentie, de factor technologie, prijszettingstactieken enz.

Interessant is zeer zeker een laatste hoofdstuk met illustratief materiaal over hoe de verschillende theorieën gerelateerd zijn aan bepaalde industrieën en niet aan andere (o.a. restaurants, luchtvervoer, de vissector, congestie).

Alles bij elkaar een vrij traditioneel handboek industriële organisatie: goed geschreven, vrij toegankelijk voor alle lezers, met als extra pluspunt na elk hoofdstuk geselecteerde oefeningen en een lijst met bijkomende referenties.

Eddy Van de Voorde

Industrial Economics and Organization

David Jacobson en Bernadette Andréosso-O'Callaghan, *Industrial Economics and Organization: A European Perspective* Londen, The McGraw-Hill Book Companies, 1996, ix + 367 blz. - Prijs: 19,95 GBP ISBN 0-07-707889-6

De afgelopen periode werden er vrij veel handboeken industriële economie gepubliceerd. Vaak lijken ze sterk op elkaar en geven ze de lezer een "déjà vu"-gevoel. Met het voorliggende werk is dat echter niet het geval.

De auteurs introduceren de industrieel-economische wetenschap en passen het theoretisch kader toe op de Europese Gemeenschap. De theoretische uiteenzetting omvat alle be-

langrijke stromingen, met daarbij ook aandacht voor de historische ontwikkelingen. Het werk streeft volledigheid na, in die zin dat de diverse theorieën ook bekeken en gesitueerd worden vanuit een verschillende ideologische invalshoek. Bovendien krijgt de lezer als illustratieve voorbeelden aangereikt uit de dagelijkse werking van bedrijven en industrieën in Europa.

Zoals vaak het geval is met dit soort boeken, is het in eerste instantie als handboek voor studenten opgevat. De auteurs bieden echter meer, wat het boek interessant maakt voor iedereen die bijzondere aandacht heeft voor wat er gebeurt en nog zal gebeuren in de Europese industriële omgeving.

Eddy Van de Voorde

Algemeen en strategisch management

Strategy as Rationality

Alan E. Singer, *Strategy as Rationality: Redirecting strategic thought and action (Avebury Series in Philosophy)* Aldershot, Avebury, 1996, xiii + 125 blz. - Prijs: niet meegegeed ISBN 1-85972-270-9

De bedoeling van de auteur is dieper in te gaan op de band tussen het overwegend filosofisch rationaliteitsonderzoek en de theorie van het strategisch management. Het onderwerp wordt "quasi-formeel" aangebracht, hetgeen volgens mij vooral wil zeggen dat de auteur graag wetenschappelijke symbolen gebruikt in plaats

van proza, zonder dat dit voor het boek echt een meerwaarde oplevert. De kern van het betoog is dan ook "het isomorfisme tussen de rationaliteitsverzameling en de strategieverzameling". In mensentaal: voor elke vorm van strategie bestaat er een vorm van rationaliteit, en vice versa. Bijgevolg geldt "strategy is rationality", en is de algemene rationaliteitstheorie best bruikbaar als prescriptieve theorie voor het strategisch management. Eenzelfde redenering wordt in het volgende hoofdstuk ontwikkeld voor "strategy as morality". De banden tussen strategie, rationaliteit en moraliteit zijn volgens de auteur geen toeval: alle drie behandelen ze

immers problemen van actie, besluitvorming en gedrag in een sociale, economische en culturele context. Verschillende rationaliteiten kunnen leiden tot verschillende oplossingen voor eenzelfde probleem. In een aantal hoofdstukken probeert de auteur daarvoor een uitweg te bieden, die zich situeert in het domein van de nieuwe speltheorie, nieuwe methodologie en nieuwe rationaliteit. De uitgewerkte voorbeelden betreffen "sunk costs" en competitie. Het werk is niet altijd duidelijk en

overzichtelijk. Voor een goed begrip vereist het een inzicht in een aantal filosofische concepten die hier niet echt uitgelegd worden. Toch is het een intellectueel prikkelend boek, dat waarschijnlijk meer belangstelling zal wekken bij managementtheoretici dan bij practici. Hoewel ook deze laatste tot het inzicht kunnen komen dat, volgens Singer, de wijze waarop men de strategische planning aanpakt verraadt hoe men denkt.

Marc Jegers

Financieel beleid

Small Firm Finance

Jerome S. Osteryoung, Derek L. Newman en Leslie G. Davies, *Small Firm Finance: An Entrepreneurial Perspective* Fort Worth, The Dryden Press/Harcourt Brace College Publishers, 1997, xxi + 394 blz. - Prijs: 21,95 GBP ISBN 0-03-098220-0

Het feit dat kleine ondernemingen (hier gedefinieerd als ondernemingen waarvan de aandelen niet ter beurze verhandeld worden, en waarvan de eigenaar eventueel persoonlijke borgen moet stellen bij het aangaan van leningen) anders zijn dan grote ondernemingen, en dus ook een ander soort management zouden behoeven, heeft de drie auteurs ertoe aangezet een handboek financieel beheer van kleine ondernemingen te schrijven. De doelgroep wordt gevormd door studenten en eigenaars van kleine ondernemingen, zonder

al te veel voorkennis.

Het boek begint dan ook met een uiteenzetting over de jaarrekening, inclusief analyse en planning, om over het kortetermijnbeheer, investeringsanalyse, langetermijnfinanciering, waardebeoordeling en internationale handel bij de ondernemer zelf terecht te komen. Theorie blijft achterwege, zodat het geheel (inclusief de oefeningen) meer een "doe"-boek dan een "denk"-boek is.

Als u mij zou vragen of er nu een wezenlijk verschil is tussen (handboeken) financieel beheer van kleine en grote ondernemingen, zou ik geneigd zijn, ook op basis van dit boek, "nee" te antwoorden. Het verschil zit hem enkel in een aantal accentverschuivingen. Wat als conclusie overblijft, is de vaststelling dat dit een goede conceptuele inleiding is tot het financieel beheer tout court.

Marc Jegers

Portfolio Management

James L. Farrell, *Portfolio Management: Theory and Application. Second Edition (MacGraw-Hill Series in Finance)*
New York, McGraw-Hill, 1997, xvi + 560 blz. - Prijs 33,95 GBP
ISBN 0-07-020082-3

Er bestaat helemaal geen gebrek aan goede teksten over portefeuillebeheer. Je zou je dus kunnen afvragen waarom Farrell zich de moeite heeft getroost om toch met een nieuwe titel op de markt te komen. De auteur beantwoordt die vraag al in het voorwoord: daar stelt hij dat dit boek de nadruk zal leggen op de praktische toepassingen van de vele theoretische ontwikkelingen in het gebied en dus complementair is met de bestaande literatuur. Als man uit de praktijk met een academische achtergrond is hij daarvoor immers uitstekend geplaatst.

Toch is de auteur maar gedeeltelijk in zijn opzet geslaagd. Waarom? Naast de obligate theoretische uitlezingen over het portefeuilleselectiemodel van Markowitz, het CAPM en het APT en het *dividend discount model* (DDM), die trouwens niet mathematisch afgeleid worden, spendeert de auteur inderdaad heel wat pagina's aan de praktische implementatie van deze modellen. Hij doet dat bovendien op een zeer toegankelijke, pedagogische manier, met voorbeelden die vooral betrekking hebben op het beheer van Amerikaanse aandelenportefeuilles. Zo zijn er een aantal hoofdstukken over de praktische invulling van het DDM, waarin naast het basismodel van Gordon en Shapiro ook de tweestaps- en driestapsmodellen conceptueel en cijfermatig aan bod komen. Een ander sterk uitgediept

onderwerp is het proces van *asset allocation*, waarbij zowel de strategische allocatie als de tactische afwijkingen daarvan aandacht krijgen. Ook dit wordt geïllustreerd met een heleboel praktische voorbeelden. Helaas gaat de uitvoerige behandeling van het beheer van aandelenportefeuilles ten koste van de aandacht voor andere activa, zoals obligaties en afgeleide producten. In een tweetal hoofdstukken daarover biedt de auteur nauwelijks meer dan tal van andere handboeken, en praktische voorbeelden ontbreken hier grotendeels. Obligaties worden ook stiefmoederlijk behandeld. Er is natuurlijk wel de waardering en een analyse van het koersrisico van obligaties, maar de auteur maakt nauwelijks gewag van obligatieportefeuillestrategieën. Ook de verdeling van de portefeuille over aandelen en obligaties (of andere activa) komt slechts vanuit een theoretisch standpunt kort aan bod. Ten slotte is het tevens duidelijk dat dit boek zich tot een Amerikaans publiek richt. Dat blijkt niet alleen uit het cijfermateriaal en de literatuur waarnaar verwezen wordt, maar ook uit de beperkte behandeling van internationale beleggingen.

De geïnteresseerde lezer mag zich dus niet laten misleiden door de titel. De toegevoegde waarde van dit boek ligt vooral op het gebied van de aandelenanalyse. Die activacategorie wordt bovendien nauwelijks macro-economisch benaderd, maar vrijwel uitsluitend vanuit een bedrijfseconomisch perspectief. Niettemin blijft de toegevoegde waarde reëel in vergelijking met de meeste andere handboeken over portefeuillebeheer, aangezien die de micro-economische analyse vaak onderbelichten. Dit maakt het boek dan ook tot een aan-

rader voor eenieder die zich op aandelenbeleggingen wil storten. Lezers die echter een ruimer overzicht wensen, kunnen beter andere werken consulteren.

Jan Annaert

International Financial Integration

Richard C. Marston, *International Financial Integration: A study of interest differentials between the major industrial countries (Japan-U.S. Center Sarwa Monographs on International Financial Markets, 1)*
Cambridge, Cambridge University Press, 1995, xii + 197 blz. - Prijs: 30 GBP
ISBN 0-521-47100-1

Met zijn monografie tracht Marston één fundamentele vraag te beantwoorden: in welke mate zijn de financiële markten van de G5 (Duitsland, Frankrijk, Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten) tijdens de laatste decennia meer en meer geïntegreerd geraakt? Marston gaat ervan uit dat de mate van geïntegreerdheid kan worden gemeten aan de hand van rentedifferentiën: spreads tussen binnenlandse deposito- en uitleenrentes, renteverschillen tussen de ont- en uitleenrentes op de euromarkten en rentedifferenties op voor ondernemingen alternatieve markten zoals het commercial paper. Als eerste bevinding stelt Marston vast dat de binnenlandse renteverschillen tussen ont- en uitleenrentes sterk ingekrompen zijn. Uit nader onderzoek blijkt dat dit voornamelijk te wijten is aan de onder druk van de sterke concurrentie gestegen depositorentes. De uitleenrentes daarentegen blijken zich veel rigider te gedragen, mede door de sterke kwaliteitsverschillen tussen potentiële

ontleners.

Integratie tussen verschillende financiële markten wordt uiteraard belemmerd door kapitaalmarktrestricties en fiscaal geïnspireerde marktimperfecties. Marston beargumenteert dat de verschillen tussen nationale en euromarkten onbeduidend werden nadat het kapitaalverkeer in ruime mate geliberaliseerd werd. Het boek van Marston kan, wat mij betreft, omschreven worden als een zeer vakkundig uitgevoerde economische analyse.

Marc De Ceuster

Risk Management in Volatile Financial Markets

Franco Bruni e.a., eds., *Risk Management in Volatile Financial Markets (Financial and Monetary Policy Studies, 32)*
Dordrecht/Boston/Londen, Kluwer Academic Publishers, 1996, xii + 371 blz. - Prijs: 195 NLG
ISBN 0-7923-4053-1

Dit verzamelwerk is de uitloper van het 19de Colloquium van de *Société Universitaire Européenne de Recherches Financières*. Het werk bestaat uit een samenbundeling van zeventien papers over risicomangement en volatilititeit in financiële markten. Dit onderwerp wordt bekeken vanuit drie perspectieven: marktparticipanten die aan risicomangement doen, centrale bankiers en wetgevers die groei en stabiliteit nastreven, en academici die de onderliggende factoren en gevolgen trachten te achterhalen en te begrijpen.

Het boek is zo gestructureerd dat de zeventien papers in vijf grote delen worden ondergebracht. In het eerste deel komen twee artikelen aan bod

over de perspectieven van een centrale bank. Het tweede deel stelt vijf papers voor over de marktontwikkelingen in volatiliteit en risico. Het derde deel bevat zes bijdragen over de manier waarop marktparticipanten aan risicomanagement doen. De drie papers uit het vierde deel vestigen de aandacht op de invloed van een aantal beleidsimplicaties. Het boek besluit met *Central Banking and Market Volatility*, de afsluitende lezing, die verzorgd werd door directeur-generaal Robert Raymond van

het Europees Monetair Instituut. Naar mijn oordeel richt dit verzamelwerk zich vooral tot lezers die al enig inzicht hebben in risicomanagement, volatiliteit en financiële markten. De papers, geschreven door deskundigen uit verschillende landen en meestal met een uitgebreide ervaring in dit domein, halen in de meeste gevallen een hoog niveau. Kortom, een aanrader voor wie geboeid is door deze materie.

Jef Lodewyckx

Accountancy

Ondernemingssturing

Michel Vlasselaer en Thierry van Schoubroeck, *Ondernemingssturing: activiteiten en processen aan de basis van prestatieverbetering* (Reeks "Management Accounting") Antwerpen, MAKLU Uitgevers, 1997, 219 blz. - Prijs: 1.450 BEF
ISBN 90-6215-528-6

De nieuwe benadering van prestatie-management in dit werk is gegroeid uit de dagelijkse praktijk van de auteurs, die allebei werkzaam zijn bij KPMG Management Consulting. Ze stelden vast dat de traditionele benadering van prestatie-management een aantal belangrijke tekortkomingen vertoont, en ontwikkelden daarom een nieuwe benadering. Die gaat uit van twee basisprincipes (blz. 11):

- de nieuwe benadering impliceert een evenwicht tussen wat de onderneming in de toekomst hoopt waar te maken, de wijze waarop de onderneming wordt geanalyseerd en de keuze van de nieuwe managementinstrumenten die ter beschikking staan van het management;

- de nieuwe benadering vereist dat de traditionele managementinstrumenten worden aangevuld met nieuwe instrumenten. Deze instrumenten moeten het mogelijk maken de dynamische visie van de onderneming te vertalen naar de dagelijkse realiteit, waardoor de prestatie van de onderneming kan worden verbeterd. Deze twee principes geven aanleiding tot een inhoudelijke indeling in twee delen. Deel 1 zet de beginselen van het nieuwe prestatie-management uiteen en deel 2 presenteert de nieuwe managementinstrumenten. De beginselen zijn samengevat in tien "richtlijnen van een nieuw prestatie-management". Ze zijn allemaal geformuleerd als noodzakelijke verschuivingen "van ... naar ...". Enkele voorbeelden: van bestaande cultuur

naar gewenste cultuur, van strategie naar visie, van een statische en verticale ondernemingsbenadering naar een dynamische en horizontale ondernemingsbenadering. De tien richtlijnen worden vervolgens verdeeld over de vier kwadranten van het "rad van de prestatieverbetering". Elk kwadrant verwijst naar een ander aspect van het ondernemingsproces: idee van wat de onderneming in de toekomst wil zijn, de ondernemingsbenadering, de managementinstrumenten, en de wijzen van prestatieverbetering. De hoofdstukken II t.e.m. V van het eerste deel bespreken elk van deze kwadranten, samen met de richtlijnen die er betrekking op hebben.

Deel 2 behandelt een aantal managementinstrumenten uit het derde kwadrant van het rad in detail. De auteurs bepleiten hier de verschuiving van de traditionele management accounting, budgettering en financiële rapportering naar instrumenten die aangepast zijn aan de activiteiten en procesbenaderingen uit het tweede kwadrant. Met name betreft het hier Activity Based Costing, Activity Based Budgeting, Business Process Costing, Business Process Budgeting, en "scorecards" per activiteit en per proces. Hun toepassing moet een gerichte sturing van de onderneming mogelijk maken. De auteurs geven ook talrijke voorbeelden uit hun praktijk, waar zij deze benadering van het prestatie-management de voorbije jaren in dertien ondernemingen geïmplementeerd hebben. Uit deze samenvatting mag blijken dat er op wetenschappelijk gebied in dit werk weinig nieuws te rapen valt. Begrippen zoals de waardeketting van Porter, ABC, ABB, BPR, "continuous improvement" en andere zijn

volgens mij heden ten dage toch als gemeengoed te beschouwen. Wel kan dit werk voor ondernemingsleiders een aanzet zijn tot reflectie over het belang en de mogelijkheden van prestatie-management. Het biedt hen zonder twijfel een denkkader aan waardoor het mogelijk wordt de basisprincipes van prestatie-management te vertalen naar de eigen realiteit.

Claude Van Mechelen

Cost Accounting: A Managerial Emphasis

Charles T. Horngren, George Foster en Srikanth M. Datar, *Cost Accounting: A Managerial Emphasis. Ninth Edition* (Prentice Hall Series in Accounting) New Jersey, Prentice Hall International, Inc., 1996, xxviii + 1.012 blz. - Prijs: 48,95 USD
ISBN 0-13-571217-3

De negende editie van een der bekendste handboeken ter wereld op het vlak van management accounting is uit: *Cost Accounting: A Managerial Emphasis* van Horngren, Foster en Datar. De verschillen met de vorige editie zijn beduidend kleiner in vergelijking met de belangrijke wijzigingen op het vlak van inhoud en aanvullend materiaal in de achtste editie. In deze negende editie worden de nieuwe concepten zoals "customer costing and profitability", KSF, totale waardekettenanalyse, "continuous improvement", "benchmarking", die geïntroduceerd werden in de achtste druk, verder uitgediept en wordt de nadruk gelegd op de evoluties van de jaren negentig in de management accounting. De algemene indeling van het boek is dezelfde gebleven, hoewel de auteurs de schikking van bepaalde on-

derdelen veranderd hebben om meer integratie tussen de hoofdstukken te bereiken. Zo worden management-controlesystemen geïntegreerd met "transfer pricing" en "benchmarking" met variantieanalyse. Ook aan Activity Based Management wordt meer aandacht besteed doordat het in diverse hoofdstukken aan bod komt. Cost management in een JIT-omgeving is ook uitgebreid. Het internationale aspect van management accounting wordt extra belicht via de "surveys of company practice", die in elk hoofdstuk zijn opgenomen. Een belangrijke vernieuwing in de vorige editie was de integratie van de dienstensector. Hier wordt die integratie verder uitgediept door heel wat topics van cost accounting toe te passen in de dienstensector. Ook de toenemende aandacht voor niet-financiële prestatie maatstaven wordt verder benadrukt.

Wat de vorm van het boek betreft is de inhoudstafel nog gedetailleerder geworden. In het aanvullend materiaal is nog meer structuur en variatie aangebracht. Zo zijn de extra oefeningen opgesplitst in categorieën volgens moeilijkheidsgraad. Daarnaast zijn speciale casestudy's voor groepswork opgenomen. Bovendien is elk onderdeel van het boek nu van een videocassette voorzien.

Cost Accounting: A Managerial Emphasis is nog altijd een aanrader als basisboek voor management accounting, maar biedt ook voldoende interessante discussiestof voor gevorderde cursussen.

Ann Vanstraelen

Accountability

Rolland Munro en Jan Mouritsen, eds., *Accountability: Power, Ethos and the Technologies of Managing* Londen, International Thomson Business Press, 1996, xi + 337 blz. - Prijs: 17,99 GBP ISBN 0-412-62560-1

Dit boek bundelt zestien afzonderlijke bijdragen, die allemaal nieuwe horizonten openen op het vlak van organisatieonderzoek en "accountability". De editors definiëren "accountability" als "the willingness and ability to explain and justify one's actions". In het Nederlands: rekenschap geven. Accountingsystemen worden door de auteurs gelijkgeschakeld met controlesystemen, waarvan de enige functie is mensen te beoordelen en te sturen.

Het boek is vanuit een sociologische invalshoek geschreven. Dat maakt het moeilijk toegankelijk voor al wie niet met organisatiestudies binnen de sociologie vertrouwd is. Het vertrekt niet met een inleiding tot organisatiestudies en hun aanpak, maar rapporteert "spits"-onderzoek op dit vlak. De zestien bijdragen kunnen als volgt gegroepeerd worden. In een eerste groep belichten een aantal teksten de verschillende vormen van "accountability" in de maatschappij als geheel. Deze bijdragen hebben vooral een sociologisch karakter en zijn voor iemand met belangstelling voor accounting en "accountability" niet altijd even interessant. "Accountability" wordt hier vooral op het vlak van de individuen behandeld.

Een tweede groep artikelen legt op zeer abstracte wijze de link tussen organisaties en de rol van "accountability" in die organisaties. In de twee volgende artikelgroepen is de band met de realiteit al wat

duidelijker. De derde groep toont aan hoe de huidige vormen van managementcontrolesystemen beïnvloed worden door de verschillende vormen van "accountability". Daarvoor wordt een vergelijking gemaakt tussen Duitse en Britse bedrijven. De auteurs houden rekening met het feit of een onderneming op de beurs genoteerd is en bekijken de problematiek van een vakbondsorganisatie. De vierde groep bijdragen omvat casestudy's. Telkens wordt voor een organisatie, meestal een grote multinational, onderzocht hoe personeelsleden hun eigen identiteit trachten te bewaren, ondanks de controlesystemen en de vormen van "accountability".

Het vijfde deel bevat dan weer abstracter materiaal, dat "accountability" vanuit verschillende disciplines en methodologieën benadert. Dit boek bevat uitsluitend de resultaten van wetenschappelijk onderzoek op het vlak van organisatiestudies en "accountability". Daarom zal het vermoedelijk enkel zijn weg vinden in de academische wereld.

Ann Jorissen

(1) Introduction to Business Analysis & Valuation

(2) Business Analysis & Valuation: Using Financial Statements. Text and cases

(1) Krishna G. Palepu, Victor L. Bernard en Paul M. Healy, *Introduction to Business Analysis & Valuation* Cincinnati, South-Western College Publishing (International Thomson Publishing), 1996, xii + 495 blz. - Prijs: 22,95 GBP ISBN 0-538-84331-4

(2) Krishna G. Palepu, Victor L. Bernard en Paul M. Healy, *Business Analysis & Valuation: Using Financial Statements. Text and cases* Cincinnati, South-Western College Publishing (An International Thomson Publishing Company), 1996, xii + 931 blz. - Prijs: 26,95 GBP ISBN 0-538-84332-2

Beide boeken hebben als thema de beoordeling van de prestaties en de financiële gezondheidstoestand van een onderneming. Het doel van de twee werken is een reeks invalshoeken en methoden aan te reiken die de lezer helpen bij een globale financiële beoordeling, veeleer dan formules aan te reiken voor de exacte waardebeoordeling van een onderneming. De twee boeken verschillen slechts op twee punten van elkaar. In *Business Analysis & Valuation: Using Financial Statements. Text and cases* zijn veel meer cases opgenomen, in *Introduction to Business Analysis & Valuation* zijn echter op het einde van elk hoofdstuk een aantal bijzonder boeiende en controverse discussiepunten toegevoegd. Deze vragen zijn erg interessant om groepsdiscussies te stimuleren.

Omdat tekst en inhoud van beide boeken volledig met elkaar overeenstemmen, worden ze hier samen besproken. Palepu, Bernard en Healy zijn academici, die hun sporen meer dan verdiend hebben in de wetenschappelijke literatuur; bovendien hebben zij naast hun wetenschappelijke loopbaan ook af en toe van de praktijk geproefd. De lezer mag van hun boeken dan ook veel verwachten, en die verwachtingen worden ingelost. Heel toegankelijk maar toch wetenschappelijk correct zetten de auteurs een aantal routes uit om informatie te verwerven over de on-

derneming. Ze beperken zich niet tot het samenstellen van een "kookboek" met technieken van financiële analyse, maar brengen bij elke techniek en informatiebron de nodige nuancerings aan, nuancerings die niet alleen geïnspireerd worden door hun praktijkervaring maar ook door de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Bovendien hebben ze aandacht voor de (verschillen in) informatiebehoeften van diverse belanghebbenden.

Ik geef nu kort de inhoud van beide boeken weer. De tekst start met een hoofdstuk over "Business Strategy Analysis". Het doel van deze analyse is de voornaamste "key profit drivers" van de onderneming te achterhalen en het bedrijfsrisico in te schatten. De auteurs geven aan hoe men zich door industrieanalyse en concurrentiestrategieanalyse een idee kan vormen over de toekomstige prestatiemogelijkheden van de onderneming.

Een tweede hoofdstuk heeft als titel "Accounting Analysis". Om de financiële informatie die de onderneming verstrekt te kunnen beoordelen, is het volgens de auteurs van primordiaal belang dat men zich een idee vormt over de rapporteringsstrategie die de onderneming volgt. Elementen die volgens de auteurs deel uitmaken van de accountingstrategie zijn de keuze van waardering- en voorstellingsmethoden, de gebruikte ramingen, de additionele vrijwillige informatieverstrekking en de gebruikte rapporteringsvormen. De jaarrekening van een onderneming is in feite informatie van het topmanagement over de ondernemingsactiviteiten. Die informatie moet eerst gezuiverd worden van vertekeningen, ramingen en fouten vooraleer men de echte onderliggen-

de informatie kan interpreteren. Hoofdstuk twee van het boek geeft allerlei elementen aan waardoor managers, al of niet bewust, de echte ondernemingsinformatie vertekenen in de jaarrekening.

Wanneer de echte informatie "ontsluierd" is, kan men de jaarrekening analyseren. Analysetechnieken worden voorgesteld in hoofdstuk drie: "Financial Analysis". Dit hoofdstuk geeft geen droge opsomming van een honderdtal mogelijke ratio's, maar spitst zich toe op de ratio's die de winstgevendheid van een onderneming en de diverse facetten ervan analyseren. De aandacht gaat vooral naar ratio's die de stabiliteit en de groei van de onderneming optekenen. Ook cashflowratio's komen uitgebreid aan bod.

Hoofdstuk vijf heet "Prospective Analysis: Forecasting". In dit hoofdstuk wordt eerst het gedrag van accountingvariabelen onderzocht; daarna worden technieken voorgesteld om toekomstige resultaten en balansgegevens te extrapoleren. Er wordt ook voldoende aandacht besteed aan de problemen en onzekerheden die daarmee gepaard gaan. In hoofdstuk zes, "Prospective Analysis: Valuation Based on Discounted Cash Flows", komen alle aspecten naar voren die verband houden met het ramen van toekomstige kasstromen. Het uiteindelijke doel van de raming is te komen tot een waardering van het aandelenkapitaal. In hoofdstuk zeven, "Prospective Analysis: Accounting Based Valuation Techniques", is de doelstelling dezelfde; alleen illustreren de auteurs hier de methoden die steunen op accountingdata. Ze wijzen ook telkens op de verschillen tussen accounting- en cashflowbenaderingen.

De denkroutes, technieken, aanbeve-

lingen en methoden die werden uitgegezet in de hoofdstukken twee t.e.m. zeven, worden in de hoofdstukken acht t.e.m. twaalf in de context geplaatst van verschillende beslissingnemers en verschillende situaties. Telkens wordt rekening gehouden met de specifieke aspecten van elke situatie en ook met het gedrag van belanghebbenden in die situatie. Zo handelt hoofdstuk acht over het gedrag van financiële analisten en de wijze waarop zij ondernemingsinformatie interpreteren en verwerken. Hoofdstuk negen bekijkt de wereld van de "kredietanalisten", m.a.w. de diverse schuldeisers: banken, leveranciers e.a. Dit hoofdstuk behandelt ook modellen van "credit rating" en faillissementsvoorspelling. Hoofdstuk tien analyseert het gebruik van financiële ondernemingsinformatie in de context van een overname of een fusie. Rekening houdend met de vaststellingen van hoofdstuk acht en negen ontleedt hoofdstuk elf de financieringsbeslissingen van de onderneming, en meer bepaald de trade-off tussen eigen en vreemd vermogen. Hoofdstuk twaalf is volledig gewijd aan de communicatie van vooral financiële ondernemingsinformatie naar de buitenwereld. Dit boek omvat veel meer dan de klassieke handboeken over financiële analyse. Het brengt alle technieken en methoden op een beschrijvende en toegankelijke wijze bijeen. Hoewel het materiaal wel wetenschappelijk onderbouwd is, geeft dit werk geen overzicht van recent wetenschappelijk onderzoek op dit vlak. Het is duidelijk geschreven voor de persoon in de praktijk, die moet trachten met de publiek beschikbare informatie een oordeel te vellen over een onderneming. In deze opzet zijn de auteurs zonder twijfel geslaagd. Het

boek is bovendien bijzonder geschikt voor cursusdoeleinden.

Ann Jorissen

Implementing Activity-Based Management in Daily Operations

John A. Miller, Implementing Activity-Based Management in Daily Operations (NAM/Wiley Series in Manufacturing) New York, John Wiley & Sons, 1996, x + 245 blz. - Prijs: 29,95 GBP ISBN 0-471-04003-7

Activity-Based Costing (ABC) is nu toch al een tijdje een standaardbegrip geworden, met voor- en tegenstanders. Daarbij krijg ik soms, ook gedeeltelijk in dit boek, de indruk dat de traditionele systemen bekritiseerd worden om de specifieke verschijningsvorm ervan waarin overheads gealloceerd worden als een percentage van de directe arbeidskosten. In ABC zijn "activiteiten" het centrale concept. Dat iemand de stap zou zetten naar management op basis van activiteiten, was dan ook wel te verwachten: Activity-Based Management (ABM)! John Miller (van Arthur Andersen) legt ten behoeve van alle "leden van een organisatie" uit wat het is. Uitgangspunt is dat competitie zich in essentie op het activiteitsniveau afspeelt.

Na een overzicht van de zegeningen die ontstaan door ABM, wordt op een praktijkgerichte wijze ingegaan op de implementatie. Het wordt duidelijk dat dit geen gemakkelijke taak is. Daarom is het jammer dat nauwelijks aandacht wordt besteed aan de kosten ervan.

Vervolgens wordt, op een vrij intuïtieve en pragmatische wijze, ingegaan op ABC, activiteitenanalyse,

datacollectie, doelstellingenformulering en rapportering. Tien voorbeelden uit het "echte leven" vervolledigen het werk.

Het geheel wordt voorgesteld zonder enige wetenschappelijke pretentie,

Maatschappelijke problemen

The Psychology of Action

Peter M. Gollwitzer en John A. Bargh, eds.,
The Psychology of Action: Linking Cognition and Motivation to Behavior
New York/Londen, The Guilford Press, 1996,
xv + 683 blz. - Prijs: 50 GBP
ISBN 1-57230-032-9

Er zijn twee manieren om met dit lijvige boek om te gaan. De eerste heeft te maken met zijn oorsprong. Sinds jaren bekampen twee richtingen in de psychologie elkaar op het scherp van de snee: de cognitieve of "koude" school tegen de motivationele of "hete" school. De laatste jaren worden pogingen ondernomen om de kempanten dichter bij elkaar te brengen en een "warme" synergie te realiseren. Dat gebeurde bijvoorbeeld al door Sorrentino en Higgins, die erin slaagden om vertegenwoordigers uit beide kampen te laten meewerken aan hun twee edities van het *Handbook of Motivation and Cognition* (1986 en 1990). Een paar jaar geleden nodigden Gollwitzer en Bargh - een Duitser en een Amerikaan - een schare medespelers uit naar Kasteel Ringberg in de Beierse Alpen. Dat leverde niet minder dan 28 referaten op, van de hand van 45 auteurs, allemaal academici en onderzoekers, vooral uit de Verenigde Staten en Duitsland. De rijke verzameling van al deze bijdra-

gen tot de Ringberg Conference geeft een boeiend beeld van de toenaderingspogingen van de vroegere antagonisten.

Om alles onder één hoedje te kunnen vangen, werd wel voor een zeer breed thema gekozen: *The Psychology of Action*. Er komen dus ontzaglijk veel aspecten aan bod: motivatie, "goal-setting", mentale simulatie, bewust en onbewust gedrag, vrije wil versus determinisme, perceptie en sociale interactie, affect en actie, enz. De ondertitel *Linking Cognition and Motivation to Behavior* maakt iets duidelijker dat aan de referenten gevraagd werd om te zoeken naar de mogelijkheden om de twee denkrichtingen dichter bij elkaar te brengen, zodat ze samen beter in staat zouden zijn het menselijk handelen te doorgronden. Deze goede wil is overduidelijk aanwezig in de bijdragen. Zodanig zelfs dat de vroeger zo scherpe scheiding tussen de scholen nog maar weinig voelbaar is. Toch heeft dit nog niet geleid tot een nieuwe, consistente wijze van denken over de driehoek motivatie, cognities en gedrag. Er lijkt wel een dominante rol toebedeeld te worden aan het concept "goal". Bovendien lijken de meeste betrokkenen hier ongeveer hetzelfde mee te bedoelen. Voor het overige wordt een aanzienlijk aantal

Marc Jegers

verschillende invalshoeken, paradigma's en concepten gehanteerd, die meestal wel gelijksoortig maar verre van gelijk zijn. De begrippen "valence" en "instrumentality" van de enen vallen bijvoorbeeld niet helemaal samen met de concepten "desirability" en "attainability" van de anderen. "Volition", "freedom of action" en "freedom of choice between desires" zijn nog een voorbeeld van een andere invulling van wat wij vrije wil noemen. Du choc des idées ... De confrontatie is bijzonder verrijkend geweest. De onproductieve gevechten zijn voorbij. Er is echter nog een lange maar interessante weg af te leggen.

Men kan met deze massa ideeën en onderzoeksresultaten echter nog op een tweede manier zijn voordeel doen. Wie geïnteresseerd is in de theorievorming over de relatie van cognitie, motivatie en menselijk gedrag, vindt hier een actueel en caleidosco-

pisch overzicht van wat er op dit boeiende terrein aan denk- en onderzoekswerk gepleegd wordt. Dit boek geeft bijvoorbeeld een dieper inzicht in enkele minder bekende en meer recente motivatietheorieën, zoals de "self-determination"-theorie van Deci en Ryan, de "volition"-theorie van Ayn Rand, de "motivational intention"-theorie van Brehm of het "auto-motive" model van Bargh. Deze bundel is voorts enorm waardevol door het uitstekende beeld dat hij geeft van het veelzijdig en actueel onderzoek dat hier gaande is. Het is aan de lezer om uit dit ruime menu de interessante brokken te selecteren en in zijn eigen denkbeelden en onderzoek te verwerken. Deze zoektocht vraagt wel een ernstige inspanning en tijdsbesteding, maar de beloning met vernieuwende inzichten maakt het de moeite meer dan waard.

Luc Derijcke

Europa

Policy-Making in the European Union

Helen Wallace en William Wallace, eds.,
Policy-Making in the European Union. Third Edition
Oxford, Oxford University Press, 1996, xxvii + 509 blz. - Prijs: ca. 14 GBP
ISBN 0-19-878129-6

Helen en William Wallace, die kunnen bogen op dertig jaar studie van de dynamiek van het Europees integratieproces, zijn aan de derde editie van dit boek toe. De vorige edities verschenen in 1977 en 1983.

Policy-Making in the European Union moet worden beschouwd als een voortgezette cursus Europese economische en politieke integratie. Zo wordt in de inleidende hoofdstukken niet zozeer ingegaan op de geschiedenis van het Europees integratieproces als zodanig, maar wel op de omgevingsfactoren die het huidige integratiestadium verklaren. Voor de politoloog biedt in het bijzonder het eerste hoofdstuk ("The Challenge of Governance") een schematische en verhelderende blik op de uiteenlopende integratiescholen. Dit boek biedt een grondige blik ach-

pende integratiescholen.

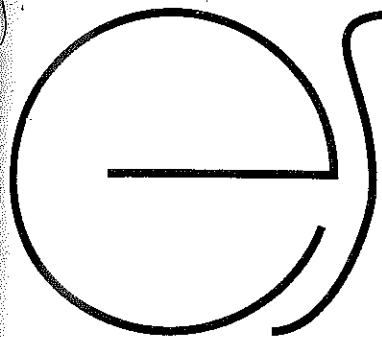
Dit boek biedt een grondige blik achter de schermen van het Europees besluitvormingsproces. In de veertien hoofdstukken over de belangrijkste Europese beleidsdomeinen verduidelijken diverse specialisten het complexe en op het eerste gezicht ondoorgrondelijke besluitvormingsmechanisme van de Europese Unie. Algemene beleidsdomeinen, bijvoorbeeld ontwikkeling, worden toegelicht aan de hand van concrete en recente dossiers (bijv. de EU-quota voor de invoer van bananen).

Het hoofdstuk over de Uruguay-ronde en de rol van de EU en de lidstaten tijdens de onderhandelingen biedt volgens mij een heldere illustratie van de spanningsvelden waarbinnen Europese beslissingen totstandkomen. Tegelijkertijd wordt het tijdrovende karakter van de Europese besluitvorming verklaard. Niet alleen hebben lidstaten uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen: meer of minder vrijhandel? meer of min-

der integratie? Ook tussen (bijv. Commissie en Raad) en binnen de Europese instellingen (bijv. directo-
raten-generaal Landbouw en Externe Economische Betrekkingen) lopen doelstellingen en interpretaties vaak sterk uiteen. Uiteindelijk wordt Europa gemaakt door mensen. Beslissingen worden beïnvloed en bepaald door een reeks toevallige factoren, zoals tijdsdruk, competentie, verstandhouding, voorzitterschap.

Ik wees er al op dat dit boek moet worden gelezen in aansluiting op een meer abstract, inleidend werk over de Europese instellingen. Dat er, van de hand van dezelfde of andere samenstellers, een vervolgverhaal zal komen, is de logica van de onvoorspelbaarheid van het integratieproces. William Wallace wijst in het afsluitende hoofdstuk op de elementen die zowel tot meer als tot minder integratie kunnen leiden.

Patrick Dupont

3094/1
**economisch en
sociaal tijdschrift**

175	Review Promoties: effectief op korte termijn, destructief op lange termijn? Een overzicht van het marketingdebat	Katia Campo
221	Het Stabiliteits- en groeipact: Amerikaanse lessen voor Europa	Olaf Sleijpen Jakob de Haan
241	De financiering van gemeenten via onvoorwaardelijke dotaties: een onderzoek naar asymmetrische flypaper-effecten in Vlaanderen	Frank Van Driessche Bruno Heyndels
267	Forum De social-profitsector als steunpilaar van de welvaartsstaat	Herman Deleeck
295	Boekbesprekingen	